

...at za koristi delavskega ljudstva. Delavci so opravičeni do vsega, kar producirajo.

PAZITE na številko v oklepaju, ki se nahaja poleg vašega naslova, prilepljene spodaj ali na ovitku. Ako je (549) številka ... tedaj vam s pridajo številko našega lista poteče naročnina. Prosimo, ponovite jo takoj.

Office: 4008 W. 31. St., Chicago, Ill. Delavci vseh dežela, združite se!

ŠTEV. (NO.) 548. SLOVENSKO GLASILO JUGOSLOV. SOCIALISTIČNE ZVEZE. CHICAGO, ILL., DNE 12. MARČA, (MARCH 12th) 1918. LETO (VOL.) XIII.

Samoodločevanje narodov.

Se nikdar ni bil klic po samoodločevanju narodov tako glasen, kakor v sedanjih dneh. Dolga leta je stala le v programu socialistične Internacionalne zahteva, da naj vsak narod sam odločuje o svoji usodi. To je bila teorija, za katero je stala sicer volja organiziranega socialističnega proletariata, ne pa praktična moč, ki bi bila mogla v do- gledni dobi uresničiti ta postulat.

Nenadoma je teorija dobila kri in meso. Ruska revolucija je proklamirala to načelo v Evropi, predsednik Wilson ga je razglasil v Ameriki. In odmev je prišel od vseh strani. Celo nemški kancelar in avstrijski zunanji minister odobravata to načelo. Se več! Hertling in Kuehlmann ga že praktično izvršujeta.

Včasih se mora človek ustrašiti svoje lastne zmage. Zares, če naj bi se načelo samoodločevanja uresničilo tako, kakor delajo kajzerjevi banditi, bi ga moral vsak demokrat preklicati in pokikati kaj drugega namesto njega. Zakaj če bi obveljalo, da se zastira očiten rop s takim principlom, bi bilo škoda truda, ki ga ima jezik z izgovarjanjem lepe besede.

Ali naj res pokopljemo samoodločevanje? — Ako bi bilo tako, ne bi moglo stopiti na njegovo mesto nič drugega, kakor bagantanje in nasilstvo. Tedaj bi pa bili zopet tam, kjer smo bili ves čas in glavna naloga bi bila, da bi se začeli pripravljati za prvo prihodnjo vojno.

Samoodločevanje narodov ni edini, ampak nedvomno eden izmed najvažnejših pogojev trajnega miru. Le če se uresniči to načelo, je mogoča izpolnitev druge zahteve, kateri so dali ime "Družba narodov". Kajti noben narod, čigar opravičeno stremljenje po svobodi ali po združenju ostane neizpolnjeno, se ne bo odkritosrečno pridružil taki družbi, če je pa po silih tukajšen vanjo, bo vekomaj element vznemirjenja.

O etični pravici samoodločevanja ne more biti nobenega dvoma. Brez take pravice je svoboda prazna fraza. Toda važnejše je vprašanje, kako je s praktično potrebo. Zaradi zgolj teoretičnih zahtev ne propada svet. Ampak če se ne izpolnijo praktične nujnosti, nastane lahko naj- večja nevarnost.

Narodi eksistirajo. To je nentajivo dejstvo, ki ga vsi kosmopolitični sanjarski frazerji ne morejo spraviti s sveta. Kosmopolitična organiza- cija je mogoča; to, kar imenuje predsednik Wilson "Družba narodov", bi bilo nekaj takega; interna- cionalna organizacija produkcije in konsu- ma, kakor jo propagira socializem, je nekaj takega. Ali nobena taka organizacija ne more utajiti narodov, ki so živa dejstva, in jih more le kot člane sprejeti vase.

Pri tem mora biti vsakemu narodu samemu prepuščeno, kako definira pojem naroda. Sloven- ec v Ameriki ne bo na primer nikdar prišlo na misel, da bi se reklamiral za poseben narod; oni so sestaven del ameriškega naroda. Kdor je pri- šel sem čez Atlantik, je vedel, da živi tukaj pose- ben, na svoj način porojen, na svoj način se raz- vijajoč narod, katerega član postane tudi on sam. Da žele Slovenci kljub temu ohraniti svoj jezik tudi v tej deželi, dokler je mogoče, nima s tem nič opraviti. Pojem naroda je v Ameriki drugačen, kakor v stari domovini.

V Evropi je absurdno govoriti o avstrijskem

narodu. Takega naroda ni. Tam se pojem naroda ne krije s pojmom države. Slovenci so bili Slo- venec, ko še ni bilo nobene Avstrije in nikdar se ni zgodilo nič takega, da bi bili razumno opustili svojo individualnost.

Eksistenca narodov je nepobitno dejstvo. Vse, kar živi in je sposobno za življenje, ima pa tudi voljo, da živi. Narodom dopovedovati, da bi bilo pametnejše, če bi opustili svojo narodnost, je tako neplodno kakor saditi v Sahari krompir. In s pojmom človeštva zanikavati narode je tako lo- gično in tako pravilno, kakor trditi, da ni levov, bivolov, mačk, metuljev, sov in rib, ampak da so le živali.

Ne le, da narodi eksistirajo, ampak tudi za- vedajo se svoje eksistence in si jo hočejo ohraniti. Ker je tako, se pa mora to dejstvo vpoštovati. Vsako preziranje faktov se v zgodovini maščuje.

Nad interesi posameznega naroda stoji pač interesi človeštva. Ali ker so narodi njega se- stavni deli, ne morejo priti eni z drugimi v kon- flikt, če je pravičnost merilo za oboje. Človeštvo ne more imeti nobene škode, ako si vsak narod sam uredi svoje razmere, kakor najbolje ve in zna, pa prizna absolutno enako pravico vsakemu drugemu. Načelo samoodločevanja obsega samo v sebi že načelo, da se noben narod ne vlika v raz- mere drugega. Ako se to izvede, je pa tudi ustvar- jena najboljša podlaga za sodelovanje vseh narod- ov; tako je samoodločevanje narodov identično z interesi človeštva.

Narodu, ki se sam ne mara odpovedati taki pravici, bi se mogla le siloma vzeti. Da je tako pot zgrešena, kaže vsa zgodovina. Proti volji na- roda je mogoče njegova vprašanja rešiti le s po- polnim uničenjem. Take reči so se zgodile v pre- teklosti. Dandanes je tako divjaštvo težje. Ogr- ska je dežela, v kateri cvete iztrebljevanje nema- djarskih narodov oziroma njih madjariziranje ka- kor malokje. A rezultat je tako klavern, da se niti s stališča madjarskega šovinizma ne izplača. Niti Slovenci, ki so dolgo kazali najmanje od- porne sile, niso mogli iztržiti; celo pašična ogr- ski Slovenci, ki je bila takorekoč izgnljena v madjarskem morju, si je ohranila svojo narod- nost.

Začetkom sedanje vojne je Avstrija nasto- pila proti Jugoslovanom z vseni sredstvi uniče- vanja. Na fronti je potiskala jugoslovanske pol- ke v prvo linijo; doma je obehala moške, in izro- čala stradanju ženske in otroke. Vsi opazovalci so imeli vtisk, da se godi to sistematično z name- nom, da se spravijo Jugoslovani s sveta. Volja je bila morda močna; gorja je bilo mnogo, končni uspeh je pa vendar izostal.

Kakor skoraj v vseh slučajih, velja tudi tu- kaj pregovor: Tlak izzove protitlak. Sila proti narodu poraja silo v narodu. Tedaj je boj neizo- giben in svet ne more imeti miru.

Interesi človeštva torej diktirajo samoodlo- čevanje narodov. In prav sedanja vojna je dala tej zatevi novo silo.

Vpraša se pa, kako naj se to načelo praktično izvede.

Vzemimo za zgled Jugoslovane. Po preteklo- sti, po številnih izjavah sedanjega časa lahko so- dimo, da sta dva glavna cilja vseh: Zedinjenje in demokratična svoboda. Ampak da se razumemo:

Prepričani smo, da je taka narodova volja in po- tem prepričanju je naša dolžnost, da storimo za dosego tega cilja, kolikor je v naši moči. Povrh tega je naša dolžnost, da agitiramo med narodom za tisto, kar je po našem prepričanju najbolje. Končno odločitev pa mora seveda imeti narod sam. Le tako se more razumeti samoodločevanje.

Kako naj se to izvede? Po oficijelnih nazorih Avstrije bi bila stvar taka: Na mirovno konferenco pride grof Černin s svojimi tajniki in pomagači. On je legalni za- stopnik Avstrije. Slovenci, Čehi, Poljaki, Rumu- ni, Nemei, Italijani i. t. d. so deli Avstrije; kdor zastopa Avstrijo, zastopa te narode. In v "njih imenu" pove Černin, da je Avstrija suverena, da je avstrijski parlament tako demokratičen, kakor katerikoli na svetu, pa da si bodo avstrijski na- rodi v tem rahlsratu uredili svoje razmere po svoje. To je plemeniti grof pripravjen podpisati v imenu svojega najplemenitejšega veličanstva Karla; narodi bi se pa na ves glas zakrohotali, če ne bi bila stvar žalostna za jok.

Z druge strani bi bil modus procedendi malo drugačen. Prišel bi gospod Pašič, oziroma, če je res demisioniral, njegov naslednik. Iz žepa bi po- tegnil lepo spisano krfsko deklaracijo, pokazal Trumbičev podpis, ki reprezentira londonski od- bor, pa bi na podlagi tega konstatiral, da zastopa vse Srbe, Hrvate in Slovence. Ker je londonski odbor "pravi zastopnik" avstrijskih Jugoslova- nov — bi dotični gospod nadaljeval — je v krfski deklaraciji izražena volja naroda, in mirovna kon- ferenca naj podpiše ustanovitev "Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca".

Oba ta načina hvaležno odklanjamo. To bi bilo približno tako samoodločevanje, kakor ga kajzerjevi goljufi priznavajo Poljakom, Litvin- cem, Letom i. t. d.

Ampak stvar ima gotove težave. Ako se hoče res priti do samoodločevanja, morajo biti že na mirovni konferenci narodi sami zastopani. Torej ne grof Černin za Avstrijo, temveč Čehi, Poljaki, Italijani, Slovenci i. t. d. Kdo more biti priznan za zastopnika teh narodov, ki sploh še niso kon- stituirani kot narodi? Mi imamo kranjske, šta- jerske, primorske poslance, državne in deželne, ampak ne poslancev slovenskega naroda. Vrhute- ga so bili izvoljeni še pred vojno, in nihče ne more trditi, da izražajo še danes voljo ljudstva, tem manj, ker na primer deželni poslanci niso izvo- ljeni niti na podlagi splošne volilne pravice. Ali naj se smatrajo nemški veleposelniki iz kranj- skega deželnega zbora tudi za zastopnike Slo- vencev?

Iz te zagate se mora najti kakšen izhod, ki omogoči vsaj provizorično načelno rešitev vpra- šanja. Več kakor provizorij pa to ne more biti na noben način, kajti če naj res narodi sami od- ločujejo, morajo biti vsa definitivna vprašanja predložena narodom.

Tudi tukaj nastanejo pomisleki. Ves narod ne more odločati drugače, kakor s splošnim gla- sovanjem, s plebiscitom. Neka uboga duša je ena- ko strastno koral brez glave napadala govornika Slov. Rep. Združ. v Clevelandu, ker je upozarjal na eventualne nevarnosti plebiscita. A prav te nevarnosti je treba imeti pred očmi. Tudi mi bi

odločno protestirali v takih razmerah, kakršne so sedanje. Splošno glasovanje je po načelu zelo de- mokratično, ampak praksa postavi najlepše načelo lahko na glavo. Krasen bi bil uspeh glasovanja v senci avstrijskih bajonetov! Davno poznamo nežne migljave, ljubezljivo rožljanje z zapornimi ključi, polglasne obljube izgubljenih služb i. t. d., s čimer se dosega "nepriistranski" rezultati. Poznamo poslance, ki bi nikdar ne videli parla- menta od znotraj, če ne bi bil pomagal "admini- strativni aparat"; vemo o volilnih funkcijah policije in žandarjev, ki jih ne obsega noben za- kon; spominjamo se, kako se uprizarjajo "izgre- di", zaradi katerih je "treba" klicati vojaško asistenco. Avstrija, ki bi slutila, da ji hoče na- rod reči zbogom, bi že našla pota, da bi ga s "sré- nimi vezmi" priklenila nase.

Država, od katere bi se kakšen narod mogel ločiti, mora biti a priori izključena od vsakega vpliva. Prav tako pa mora biti izključena tudi država, kateri bi se narod mogel pridružiti, torej v našem slučaju Srbija, kakor v poljskem ali lit- vinskem slučaju Nemčija.

Pogoj samoodločevanja je ta, da se mora dati vsakemu prizadetemu narodu najpopolnejša svoboda pri odločevanju in vse garancije za svo- bodo.

V ta namen je potrebno, da preneha do kon- čne odločitve vsaka tuja oblast, civilna in voja- ška, administrativna in politična, policijska in sodnijska. Praktično povedano: Vse avstrijske oblasti morajo biti suspendirane v vseh deželah, v katerih se glasuje, in njih člani, kolikor niso do- mači volilci, morajo zapustiti te kraje; vojaštvo se mora demobilizirati in kar ga je tujega, trans- ferirati.

Ali pa naj nastopi zaradi tega anarhija? Eđi- ni izhod je zopet ta, da prevzamejo upravo inter- nacionalne komisije, sestavljene iz takih dežel, ki niso nikakor interesirane. V slovenski deželi bi provizorično lahko upravljali Švedi, Portugalci, Angleži, magari Kitajci, nikakor pa ne Karlovi ali Viljemovi uradniki in prav tako ne srbski, črnogorski, bolgarski ali italijanski.

S tem niso izčrpani pogoji, ki so nujni za resnično samoodločevanje. Ljudje, ki jih je vla- da naselila, le zato, da izpremeni značaj dežele, ne morejo glasovati v taki zadevi. Nasprotno mo- rajo vsi domačini, ki so iz kakršnegakoli razloga, n. pr. zaradi politike zapustili deželo, dobiti priliko, da se vrnejo. Kadar so izvršene te predpri- prave, tedaj šele more pričeiti svobodna agitacija; ljudstvo mora dobiti časa, da si napravi jasno sliko. Povrh mu mora biti podana absolutna garan- cija za popolnoma svobodno glasovanje; varen mora biti vsak volilec, da ga ne zadene nikakršno nasilje, tudi če bi večina drugače sklenila, kakor je on glasoval.

Le na tak način more res narod sam odločiti. Kakor je videti, je že za to potrebna nekak- šna internacionalna organizacija, v kateri lahko opazimo prve zarodke "družbe narodov". Kadar izrečejo narodi svojo odločitev in se po njej kon- stituirajo, ne bo izpopolnitev internacionalne or- ganizacije nikakršna težava več, in s tem se svet najbolj približa trajnemu miru in možnosti ta- kega razvoja, ki naposled res odpravi vsako vojno.

Bolgarska vprašanja.

Chienški list "Daily News" objavlja interview z nekim dr. D. S. Mezem, ki je baje sodeloval v rusko-japonski in v balkanskih vojnah in ima brata generala v ruski armadi.

Dr. D. S. Mez pravi:

"Srbski propagandisti igrajo kajzerju v roke. Njih napadi na Bolgarsko, njih divje ob- tožbe so vse, kar potrebuje Nemčija, da drži Bol- garsko na vrvi. Prav sedaj je na Bolgarskem močan protinemški duh, ki se krepča. Bolgarsko sobranje, ki šteje 400 članov, je glasovalo za vojno na strani Nemčije z večino, ki je štela komaj dev- vet glasov. Danes je protinemška stranka na Bol- garskem močnejša, nego je bila ob začetku vojne. Washington ve to in predsednik je modro ravnal, ko je odklonil zahtevo srbske in drugih delegacij, da bi preknil stike z Bolgarsko.

Balkanska intriga ima različne strani. La- hko bi Vam pravil zgodovino Bolgarske, njene enostavne cilje, način, kako so jo pritiskali in va- rali. In vselej je bila Nemčija tisti činitelj, ki je prizadel zlo Bolgarski. Nemčija je igrala za ku- lisami in balkanske dežele so predmet igre. Nem- ški vpliv ni bil na Bolgarskem nikdar močan. To- da Bolgarska je sovražila Rusijo. Rusija je — toda to je kos zgodovine. Sedaj, ko je padla stara carska vlada, nivoev Rusije, ki bijo bilo treba so- vražiti. Bolgare pa vdnemirja boljinbolj dejstvo, da so bili in da so indifferenčne igrači v nemški osvojevalni igri.

Toda nemška manipulacija drži Bolgare zvi- jačno v vrsti. Ena oblika te manipulacije je pod- žiganje srbskega sovražstva in srbske propagande

zoper Bolgare. Kadar postajajo bolgarski sred- nji stanovi boljinbolj mladni in podpiranju nemške propagande, razširjajo nemški agenti ne- umne laži, ki jih tiskajo srbski žurnalisti.

"Glejte, kaj vas imenujejo Srbi!" kriče Nemei. "Mesarji, tatovi deklet vam pravijo!" Posledica je ta, da postanejo Bolgari besni in ostanejo zvesti zvezi, katere ne marajo. Tak zgled nemške propagande je obtožba, da so Bolgari od- peljali 80.000 srbskih fantov in deklet v Turčijo. Ta govoria se je po skrbni preiskavi zasledovala do prvotnega vira. Nezaslišana laž je. "Le Temps" je dne 8. avgusta objavil pismo, ki ga je baje pisal neki Srb v hrilih s svojo lastno krvjo. Dotični Srb je izrekel sledečo obtožbo: "Bolgari so depor- tirali 6000 fantov in deklet v Turčijo." Pismo je ponatisnila poluradna "La Serbie". Povzročilo je agitacijo po vsem svetu. Srbski diplomatje so jo povsod raznašali kot sveto resnico. S pripovedo- vanjem je število naraslo od 6.000 na 80.000.

Vse preiskave niso mogle najti ne enega Srba., ki bi bil iz prve ali vsaj iz druge roke izvedel o takem bolgarskem dejanju. Toda ta povest, ki so jo Nemei pridno razširjali, spada med tiste reči, ki razburjajo Bolgare. Vsi dobri Bolgari žele hiter konec vojne. Vsi ameriški Bolgari žele hiter poraz Nemčije. Moj namen je, zbuditi pozornost histeričnih propagandistov, ki ubijajo svoje last- ne cilje s svojim napačnim postopanjem. Kakor sem dejal, ima balkanski položaj različne strani. Bolgarska stoji trdno za izjavo predsednika Wil- sona, da naj se Balkanu prepusti, da sam reši

svoje spore in da ne ostane še eno stoletje igrača evropskih sil."

Ne vemo, kdo je dr. Mez. Naš somišljenik gotovo ni, ker se sklicuje na srednje stanove na Bolgarskem. Kljub temu lahko povemo, da se v mnogih rečeh lahko strinjamo z njim, četudi ne vemo, kje bi se nehalo to soglašanje, kadar bi po- segli bolj v podrobnosti. V nekaterih važnih točkah pa ima nedvomno prav. Balkansko vpra- šanje ima razne strani; bolgarski narod ni kajzer- ski; balkansko vprašanje morajo rešiti balkanski narodi v sporazumu; če se ne reši balkansko vpra- šanje pravično in modro, bo Balkan še nadalje igrača imperialistov. Te misli, ki so osnovane na dejstvih, lahko brez skrbi podpišemo.

Dr. Mez se jezi nad raznimi srbskimi propa- gandisti. Tudi v tem oziru mu lahko damo prav. Seveda ne more to zadeti vseh Srbov, ki delajo za rešitev balkanskega vprašanja; ampak to, kar nastopa pod oficijelno zastavo in kar se zbira okrog Jugoslovanske kancelarije, ki tudi ni nič drugega, kakor filialka srbske vlade, uganja tako nespretno diplomacijo, da se Bogu usmili.

Né vemo, kako je s tisto rečjo, zaradi katere se bolgarski doktor navidez najbolj razburja, namreč s povestjo, da so Bolgari odpeljali 80.000 srbskih fantov in deklet v Turčijo. Mi nismo po- natilsnili te vesti takrat, ko je šla po nemo časo- pisju, zaradi tega, ker smo skeptični glede na vsa taka poročila. Stara navada je že, da se gode v fantaziji reporterjev na Balkanu vedno naj- večje bestijalnosti. Režejo se vratovi, grizejo se

nosovi, živi ljudje se natikajo na kole — skratka, če bi bilo vse res, kar pišejo Bolgari o Srbih in Srbi o Bolgarih, ne bi bili faktično vsi skupaj vredni svobode, ampak bi morali priti pod kakšno internacionalno varuštvo, dokler ne postanemo civilizirani ljudje ali pa ne poginemo v svojem barbarstvu.

Na srečo je resnica vendar nekoliko boljša kakor naš glas. Evropski ljudje smo in poprečno je naša kultura enaka splošni evropski. Kar se pa tiče vojnih grozodejstev, je žalostni fakt, da se gode na vseh koneh in krajih; vendar je pa nepo- šteno zaradi posameznih ekscesov metati ves na- rod med divjake. Kako da niso vedeli Srbi ničesar o bolgarskih, in Bolgari ničesar o srbskih zve- rinstvih, ko so se skupno bojevali zoper Turke, a ko so jih vlade v drugi balkanski vojni pognale druge zoper druge, je bilo naenkrat vse časopisje polno takih grozot?

Tako nedolžna, kakor misli dr. Mez, morda Bolgarska ne bo. Ampak če se je izvršilo karkoli podobnega, kakor tista deportacija, se ne sme pozabiti, da grede take reči na račun Ferdinan- dove vlade, ne pa na račun bolgarskega naroda. Zamenjavati vlado in narod na Bolgarskem je po- popolnoma neumestno. Zakaj sedanja vlada ni po narodovi volji na krnilu. Če pravi dr. Mez, da je dobila vlada v sobranju večino le s pomočjo tur- škkih glasov, ima to globokejši pomen.

Po drugi balkanski vojni oziroma po bukare- škem miru, o katerem se mora priznati, da je po- menil za Bolgarsko veliko ponižanje, ni mogla (Nadaljevanje na 8. strani).